

וישמעו יתרו כהן מדין חותן משה את כל אשר עשה אלקים למשה וכו' כי הוציא די את ישראל ממצרים. כבר דקדקו רבים, מדוע פתח בלשון את כל אשר עשה אלקים היינו דין, וסיים כי הוציא ה' היינו רהמים. עוד יש לדקדק לפי דברי רש"י וז"ל מה שמרעה שמע ובא קריעת ים סוף ומלחמת עמלק, הא לכאורה אין זה משמע בפסוק. ונראה לתרץ בעוה"ת, דידוע כי קטרוג גדול היה קודם קריעת ים סוף כמובא במדרש דשר של ים אמר, מה ראו אלו וכו' מאלו הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה, וגם במלחמת עמלק שלט הדין בתוקפו, ואם אך הגיח משה את ידו, וגבר עמלק, ולפי זה מיושב הכל בעוה"ת דיתרו שמע את כל אשר עשה אלקים, פירוש מדת הדין, ומדויק פירוש רש"י דשמע קריעת ים סוף ומלחמת עמלק, פירוש ששם היה הדין בתוקפו, ואחרי ששמע יתרו את כל אשר עשה אלקים הרינו כי הוציא ה' שהשי"ת גבר רחמיו עלינו להוציאנו ממצרים וזה שאמר יתרו אחר כך, עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלקים, פירוש שמדת הרחמים גדול יותר ממדת הדין. כן יכבשו רחמיו את כעס מעלינו אמן.

1 (ב) אשר יעשו. לרבותינו (צ"ק ד' ק) אשר יעשו זו לפנינו ועושה הדין; להבין דעמם לרבות מלות ט"ו המוספת ענין לפנינו ועושה הדין, י"ל כי הסורה היא כעמלם מלוטפת וביניהם, יבא זה כל אחד לרבותו, איש המונוי יסתכל במלותיו כפי כח דעתו החלוטה, והגדול מוננו יסתכל בלוחם המלוטף עליו כפי דרך תבונתו, וכן כל צעלי הנפשות המתחלפות במדגותיהם כולם עושים מעשה מלוטף וביניהם ינחמם אמת לכל כל אחד כפי דרכו ותבונתו, וע"ז ט"ו המלות. מורה אמת ומשפט אחד יהיה לכם ונגר הגר חתכם.

2 כי הספיד שנספידו יתכאל והגניזו אשר נתורם עוה נמנעה הסורה והמפטר לא לנד עם הארץ ויתכאל מלח עם הארץ אבל גם עם הגר הגלוה אל ה' ומעמי הארצות, כי כל מקבל חיים צמחית הסורה והאחרות, אולם הפקן עתה יעשה המלוטף כפסוקים ויחזיק דין תורה, לעמם הגדול כפי גדלו כי יתגר חייב את צרכו ומתבונן בדרכיו ונמנעו עמי התורה יעשה מסד לנפשו ויעלנה מעלנה ללמדנה, יפליג ציחא ונמנעה ולא יספיק לעמוד על דין תורה המסור לכל אדם, אבל יתספד נעמו להעמיק נפשו ומעלה מעלה, ירבה בעבודת ה' ויעשה מלכותו דרך ישר והסלגה גדולה, מתקדק בזה ורוחץ למינין צדקות גדולה לעשותן יותר ממות הדין המסורה בתורה, הן צעניני קים ועשה הן להסתפד נעמו על ל"ה, צבולס יקדם עלונו גם נדבד המותר לו דת כדי שלא יבא לכלל עברה, ויתגר שהו מופלג נמנעה ומתורם לא תסתפק נפשו לעמוד על טורת הדין אבל יאמץ עלונו להסוב את המינין ללכת בדרכי האנשים אחרי מסד המעליהם לעשות להסגה נדך לפנינו מוקדם הדין, ה"ה אחרי המעלה כאלו כבר נפתק טעם נפשותם מעטע הארצות והינם דמיים עור להענידים מלך כניסת ירם אשר מעשה דקוחם איש אללס רק נדך מוקדם לנד, כי אמנם כבר נעשה אללס כעטע טפי לעמוע אל נפסם המפכלת, וכל מעשה דקוחי אשר יעשו הם אללס נדך ע"ה, כי טפינות נפשותם עשה רשם גדול בהם עד שנעשה להם לקינו נמור, לכן איש מעלה כזה יקרא בהם יקר (כאמנם וסיגר זה לפנינו ועושה הדין), כי כמות נפשותיו סולבת נמיסור נדך כקחת האמות, לא יעו ימין ושמאל כמו צאים העומד עורנו נעטע האשון טילר לנו רע עליו, וכבר ידענו כי הנונין החלות בסוף הפעלים הם כעין ט"ו החלל (כניש צלל יאכלן בואחטן, יע"ש. קנעקב משמעון). וכן כלן אשר אשר יעשו יורה לוח ט"ו על החלל יסתכנה שננסע העושה, ולכן זה רק צאים קסיד וישר הסולך בדרכיו לפנינו ועושה הדין, פנתהסך לנעטע טייה עד שמתכונת נפשו עורזי הסיי, פקט עיניך ואלס כי דרשם פכמינו מניע לעומק ויקוד דרכי הלשון:

י"ט, ג'. כה תאמר לבית יעקב.

1 פירש"י וז"ל: בלשון הזה ובסדר הזה עכ"ל. וכן לקמן [פסוק ו']: אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל, ופירש"י וז"ל: לא פחות ולא יותר עכ"ל. וצריך לבאר אמאי הקפיד הקב"ה לא פחות ולא יותר וכן בלשון הזה ובסדר הזה.

11 והנה אמרו רז"ל במסכת שבת נדף פ"ח ע"א: ויתיצבו בתחתית ההר מלמד שכפה עליהם הר כגיגית. ועיין בתוס' שהקשו הא כבר הקדימו נעשה ונשמע ולמה לו לכפות ההר עליהם, ותירצו רז"ל: שמא יהיו תוזרים כשיראו האש הגדולה שיצתה נשמתן עכ"ל. והנראה כביאור הדברית על פי דברי התנא במסכת אבות [פרק א' מ"ג]: אל תהיו

16 כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס כו' ויהיה מורא שמים עליכם, וכיארתי באידושי לפרקי אבות שם שבאמת צריכים לשני הענינים, היינו העבודה מאהבה והעבודה מיראה, כי לפעמים לא תספיק לו האהבה ולפעמים תחלש אצלו היראה, דעיי"ש, ולכן אע"פ שכבר קבלו על עצמן את התורה מאהבה, נעשה ונשמע, מכל מקום מיראה לא נסו, וע"ז רמזה האש הגדולה, וכמש"כ בפרשת ואתחנן [ד']

1 פל"ו: מן השמים השמיעך את קולו ליסרך גו' ואת אשו הגדולה כו', הרי שביאר הכתוב דהאש היתה ליראת העונש. ואלמלא באו לעשו וישמעאל בכפיית ההר ג"כ היו מקבלין את התורה, כדאמרינן ברפ"ק דע"ז [דף ב' ע"א]: כלום כפית עלינו הר כגיגית ולא קבלנוה, משמע דאז בודאי היו מקבלין אותה, אלא שאז היתה עבודה מיראה אבל לא מאהבה, משא"כ ישראל דמאהבה קבלוה מעצמם וכפיית ההר היתה רק כדי לקבלה גם מיראה, אבל אם לא היו מקבלים מצדם מאהבה לא היו נותנין להם את התורה לגמרי.

16 ונראה שמטעם זה סידר הקב"ה את דבריו אל בני ישראל וצוהו שלא יפחות ושלל יוסיף, כי חשש פן ישפיע משה עליהם שיקבלו את התורה מתוך איזו התפעלות, על ידי השפעתו של משה רבינו, ולא מתוך הכרה פנימית³. גם נתנסה משה רבינו ע"ה

2 עד כמה מגעת נאמנותו שיוכלו למסור התורה על ידו לישראל, כי בודאי לפי הכרתו של משה רבינו בודאי חפץ היה שישראל יקבלו את התורה, ואלמלא נאמנותו מן הראוי היה שיוסיף להם דברים משלו, אבל אילו עשה כן לא היה ראוי שתינתן תורה על

ידו, כי כמה דרשות אנו מוציאים מיתור של אות, ואילו היה משה משנה דבר מה א"כ אין הכרח שכך נאמר, וזהו גסיון גדול, ודו"ק.

לפי⁴ זה נבין ביתר דיוק מה היה חטאו של משה במי מריבה, ומדוע נענש בצורה

כה חמורה בגלל סטייה קלה מציווי ה', וכבר נלאו כל מפרשי התורה למצוא הסברים לזה כל אחד לפי דרכו. אמנם לפי משה נראה דהחטא היה מיוחד למשה, שמכיון שהוא היה מקבל התורה מה' והמוסרה לישראל, וכל דיבור ודיבור שלו יש לו דין של תורת ה' וכמאמר הכתוב להלן [פ"ט]: וגם כך יאמינו לעולם, א"כ כל נאמנותו מיוסדת על זה שהוא מוסר את דברי ה' בדיוק כפי שנאמרו מבלי לשנות כלום, וכמו שאמרו חז"ל בכבא בתרא [דף ט"ו ע"א]: הקב"ה אומר ומשה כותב, אבל כאן הראה משה שהוא לא מקיים את ציווי ה' בדיוק כפי שהוא נאמר לו אלא שמוסיף הוא משהו משל עצמו, וחטאו זה מעמיד את כל מסירת התורה בסכנה, שהרי נעכשו אמינותו של משה מוטלת בספק⁵, ולכן הוכרח הקב"ה לעונשו בצורה כח חמורה ונוקבת, שכולם ידעו שרק כאן סטה משה משליחותו ונענש על זה, ואמנם בשאר כל התורה כולה משה אמת ותורתו אמת, ודו"ק.

4

5

5
28
10
201

6
היותו
28

ואיך להקשות דאם כן יהיו יוצאי מצרים מותרים בקרוביהם, דהא קבלו עליהם את התורה (שמות מ, 1) ולא נולדו בחיוב, ויהיו מותרים בקרוביהם¹, אין זה קשיא, דהם הוכרחו לקבל, דהא כפה עליהם הר כגיגית כדלקמן (רש"י שמות יט, 18), ולא אמרינן בזה דהוי כקטן שנולד. דודאי מי שנתגייר מעצמו, כגון גוי, כיון דלא היה צריך לגייר והוא מגייר עצמו - הוי כריה אחרת לגמרי, אבל ישראל שיצאו ממצרים - כיון שהיו מחויבים לקבל את התורה, והיו מוכרחים לזה, אין זה כקטן שנולד². ותדע לך דאם לא כן יקשה לך דהא בודאי נתגיירו³ כדמוכח בפרשת משפטים (שמות מ, 1), שהרי היו צריכים מילה וטבילה וקרבן (רש"י שם, 10), ואפילו הכי אין להם דין כגור להיות מותר בעריות⁴.

16

(42) וכך ביאר הכלי חמדה דברים אלו של

הגויא: ודלא שייך בישראל לקבלת התורה יגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, כיון דרואים אנו דכפה הקב"ה עליהם הר כגיגית... איך הראה הקב"ה לישראל את חיותו כי אם עפי' התורה, והם - שורשם וחיותם בתורה, איך ל"ש בזה יגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, דאדרבה - הדין עיקר נתינת התורה לישראל מפני שהם שייכים לה והוא שלהם מפאת שהם בני אברהם יצחק ויעקב. ודוקא בגר הבא להתגייר מאומה אחרת הרי הוא מפריד עצמו מאומות העולם... ומדבק עצמו בהש"ת - הרי הם כקטן שנולד, אמנם ישראל הוא להיפוך, ובאמת הם נתייעדו מראש לקבלת התורה... שהוכנו לזה מאז מפאת היותם בני אברהם יצחק ויעקב... וא"כ איך שייך בזה לומר דהוי כמו קטן שנולד, וזה ברור בכוננת רבינו ז"ל. ובסגנון אחר כתב לביאר את דברי הגויא הללו הפחד יצחק, שבתענות, מאמר כ', ח"ל: ידענה בכל מקום דבעיני רצון אין הכפיה מועילה, אלא מתוך מה שאנו אומרים שהכפיה הולידה את גילויי של הרצון לפנינו, שעד שעת הכפיה היה סתום ואטום ומקופל במעמקים. והוא הדין והיא המידה גם בכפית הר סיני, דמצד היותם של הששים ריבוא מבני אברהם יצחק ויעקב אמרינן בזה שהכפיה לא היתה אלא גילוי רצון פנימי... ודעתו של המהר"ל היא דהך כללא בצב שנתגייר כקטן שנולד דמי לא נאמר אלא באופן שאין קבלת הגירות מתפרנסת מאיזה מאורע שאירע בעבר, ועצם החלוח של הגירות באה היא בתוקף הרגע שבו היא חלה, בזה שפיר אמרינן חידושה הוה כליתה. אבל בגירות הסמוכה על שלחן העבר, הרי סמיכות ג. מפקעתה מדי חידושה הלידה, וראה עוד בהקדמת השב שמעתתא אותיות ט"ו שהרבה להוכיח לבסס את יסודו זה של המהר"ל.

דעובדי כוכבים אין להם קהל - כש"ס נזיר (ס"א), וכל אחד הוא לעצמו, ומה שאין כן כשנתגייר ונעשה ישראל, דישראל הם קהלי קסי, וכל האומה הוא לכל אחד, וכל יחיד רק חלק מן הכל, ואם כן הגר שנתגייר ונעשה ישראל, ונעשה גם כן חלק מכל קסי, ומתחלה היה לכל, ועל כן מה שנעשה מכל - חלק, זה חשיב גוף חדש וכקטן שנולד.

ודאיה מרש"י גיטין (מג: ד"ה פקטו), דחליה שפחה וחליה צמ חורין שנשתחררה הויא קטן שנולד. וקשה, דחלי הצמ חורין כבר מתחלה היתה צמ חורין, ומדוע היא קטן שנולד. וצריך לומר, דכיון דמתחלה היה לכלי דכיון דחלי השני הוא עצמות, אם כן חלי המירות הוא כל המירות וחשיב לכלי, וכחוספות חולין (קל"ג ד"ה וצריך) ור"ן (במדושי) שם ד"ה ויל לענין צבי הצא על המישה כו', דכיון דהוא כל שיות שבו, החלי האחר הוא צבי, לכן חשיב גם החלי כוליה שה, עיין שם היטב קסי, ואילו על ידי השחרור שנעשית כולה

7
אמת יסוף

והנה גוף קושיה הגור אריה, הוא קושיה גדולה לכאורה. דחירונו ז"ל - לולי דצניו הקדושים ז"ל - הוא רחוק לכאורה, דסברת חירונו הוא דמה דגר נחשב כקטן שנולד הוא מפאת הרצון להמגייר. וזה צריך עיון, דנראה מסתבר דאין ענין להרצון לעשות גוף חדש ולדה חדשה, ואך דגוף דין הגירות הוא זה, דמה שנעשה מעובד כוכבים ישראל הוי כקטן שנולד, ועל כן גם צמתן מורה דכפה הר כו', מכל מקום מה צריך, ואחרי שחל הגירות ונעשו מן מצני נח ישראלים הויין להו כקטן שנולד.

גור דחשיב כקטן שנולד - משום שעל ידי הגירות נתחדש ונתהוות מענין לכלי רק חלקי

ובראה לענין דיישוב קושיה ז"ל. דהנה הא דגר שנתגייר כקטן שנולד, אף דהגוף היה כבר, ועיין חוספות צבא צמרא (עט: ד"ה אמור) קסי, דגר חשיב צא לעולם, אלא שמוסר גירות. ונראה הטעם דחשיב כקטן שנולד, דמתחלה כשהיה עובד כוכבים היה ענינו לכלי,

6

11

16

16

נת חורין, אם כן חצי החירות עמה רק חלק, אם כן נעשה על ידי השחרור גם חצי החירות מ'כל' - חלק, וזה חשיב קטן שנוגד, ודו"ק היטב.

התחדשות זו - רק כשנעשה חלק מדבר שלא היה בו מתחלה

ואולם, הא קשה על רש"י גימין הנ"ל לפי הצנה הנ"ל, מהך דפסחים (פ"ו) דשמי חצרות ונסתלקה מחינה מציניהם לא חשיב חצרה חדשה, עיין שם היטב. ואמאי, הא מתחלה הימה כל חצרה צפני עומה 'כל', ועמה שנעשו שחיה חצרה אחת על ידי סילוק המחינה הוא כל חצרה חלק, ואם כן חרי נעשית כל חצרה על ידי סילוק המחינה מ'כל' חלק, ויוחסבו גם כן כל אחת כחצורה חדשה צמה שנעשו חלק חצורה אחת, כהך דגיטין דחצי החירות חשיב נולד צמה שנעשה חלק של אחר - היינו של כלל הגוף.

ואולם החילוק פשוט, דרק כהך דגיטין נעשה מ'כל' - חלק של דבר אחר שלא היה מחלה, היינו חצי העצמות דנשחרר עמה

ונתחדש על ידי זה גוף כללי וחצי החירות חלק ממנו לכן הוא כקטן שנוגד, ומה שאין כן כהך דפסחים דהיו מחלה כלליים ונעשו רק הם עצמם חלק, היינו שכל 'כל' נעשה חלק מהשני יחד, אם כן הרי לא נתחדש דבר רק מיעוט שנעשה משני כלליים 'כל' אחד, ועל כן אין כאן לידה - היינו ההשוות חדש כלל, ועל כן שפיר לא חשיב חצורה חדשה. ורק להיפוך - בחצורה אחת ונפרסה מחינה ציניהם נעשה מכל אחד שני כלליים ונתחדש 'כל', לכן יש חידוש והוי כל אחד חצורה חדשה על ידי שנתגדל מחלק - ל'כל', דמתחלה היה חלק ונעשה 'כל', ומה שאין כן משני כלליים שנעשה 'כל' אחד, הוי רק מיעוט שנעשה מ'שני' - אחד, ואין כאן חידוש כלל, ודו"ק היטב מאוד.

דלפי זה גם כן, רק גר המתגייר נעשה חלק של 'כל' חדש, שהרי מתחלה לא היה לו חיצור לישראל, רק היה 'כל' צפני עצמו ועמה

נעשה חלק של 'כל' אחר - היינו של כלל ישראל, לכן הוא שפיר חידוש ולידה כמו כהך דגיטין נעשה חצי החירות חלק של 'כל' אחר, היינו של כלל הגוף דנתחדש, דחצי העצמות הרי נתחדש על ידי השחרור כנ"ל, דכל זמן שהוא עבד וקניו לאדונו וצטל אל אדונו, כמאן דליחא וכצממת אדונו דמי, ועל ידי השחרור נעשה אדם, כדלמרינן בהאומר (קידושין ס"ג), דמי עיין יצמות ס"ג) - והשתא דעת אחרת. ומה שאין כן צמתן תורה דהיה כולם בני נח מחלה" והיה כל אחד מהם 'כל' קטן, ואמר כך הם בעצמם - הם שנעשו ישראל ונתחצרו ונעשו מששים רבוא כלליים - 'כל' אחד, וכל אחד חלק ממנו, זה - הרי הוא רק כהך דפסחים שנעשו משמי חצרות חצורה אחת, ולכן שפיר אין כאן לידה, ולכן שפיר לא היה קטן שנוגד כלל, ושפיר היה אסורים בקרובותיהם, ודו"ק היטב כי הדברים עמוקים מאוד כפינתא דשמא ק"ב.

(9) ש"ס זכ"י חו"מ ע"ב ח"א

וזה סיני עשן כולו מפני אשר ירד עליו ה' באש ויעל עשנו כעשן הכבשן ויחרד כל ההר מאוד (יט, יח).

וברש"י: "הכבשן - מה תלמוד לומר 'כבשן', לשבר את האוון מה שהיא יכולה לשמוע."

כלומר, הבורא-עולם כתב את התורה באופן כזה שמי שילמד אותה יוכל לקבל הרגשה חושית במתן תורה, זה לא מספיק סתם להאמין במתן תורה, אלא האדם צריך לקבל מושג חושי איך היה מתן תורה, איך כולם עמדו ורעדו וכו'.

תמיד מדברים על הדמיון שהוא כח לא טוב, "האדם אסור במושכלו חושי בדמיונו" (אגרת המוסר), וצריך להלחם בדמיון. זה נכון, אבל יש בדמיון גם שימושיות הכוזרי (מאמר ג. ה) מתאר את החסיד כיצד הוא משתמש בכל כוחותיו ומצוה לדמיונו לצייר את הצורות ההדורות ביותר, כגון מתן תורה, משכן, ומשה רבינו. צריך ליקבל מושג חושי מזה. אני חושב שאמונה ממשית מוכרחה לקבל מושג חושי בדמיון. מי שאינו יכול לצייר איך היה נראה מתן תורה, בהכרח שחטר לו באמונה דמיונית בעצמה נותנת כאן סימן, שאם אדם רואה כבשן שיוצא ממנו עשן רב, הוא יכול לדמות לעצמו שכך היה נראה מעמד הר סיני. צריך לקבל מושג חושי איך היה מעמד הר סיני.

יתכן עוד, שכל מה שיש בעולם זה ציור לשבר את האוון. אם שומעים את הגלים הגלים, מבינים שאם הגלים כך, הבורא-עולם על אחת כמה וכמה, וכך כל העולמות. כולו הוא דמיון לשבר את האוון על הבורא-עולם. הראשית חכמה (שער הקדמות ג. ט) כותב שכדי להגיע לאהבת ה' ידמה לעצמו אהבת איש לאשתו. מי שאינו חושב אהבה יכול לצייר לעצמו אהבת ה', רק אדם נשוי, שיודע מה זה אהבת איש לאשתו, הוא יכול לדעת מהי אהבת ה'. יתכן שכל מה שהבורא-עולם נתן את עיני אבותינו לאשתו זה ציור כדי שנדע מזה מה היא אהבת ה'. חז"ל (ברכות י. א) אנונינו שפיר צייר כהן, והחידוש הוא שביצירתו יש חיות. כל העולם מלא בציורים כדי ליישר את האוון על דברים עליונים.

6

11

16

2

פרק יא

הנבואה תחול על האדם על ההדרגות שכתבנו, כשלא יהיה שם נביא יהיה כלי להגעת הנבואה על הבלתי מוכן, אבל כשיהיה שם נביא ככבר תגיע הנבואה על הבלתי מוכן בזולת אלו ההדרגות. וזה דבר נתאמת מציאותו בשעת מתן תורה שהגיעו כל ישראל טפשיהם עם חכמיהם למעלת הנבואה, אמר הכתוב (דברים ה, יט): "את-הדברים האלה דבר יי אל-כל-קהלכם בהר מתוך האש". ולא למעלת הנבואה בלבד אבל למדרגת פנים בפנים שהיא המדרגה האחרונה ממדרגות הנבואה שאי אפשר שיגיע האדם אליה אלא בחסד אלהי, והיא היתה מדרגת משה רבנו עליו השלום, אמר הכתוב עליו (שמות לג, יא): "ודבר יי אל-משה פנים אל-פנים", ונאמר גם כן במדרגת כל ישראל בשעת מתן תורה (דברים ה, ד): "פנים בפנים דבר יי עמכם בהר מתוך האש".

והוא מבאר כי שש מאות אלף רגלי שיצאו ממצרים מרגלים בעבודה קשה בחמור ובלבנים לא היו ראויין למדרגה גדולה כזו, ואף על פי כן הגיעו אליה באמצעות משה רבנו עליו השלום. אמר השם אליו (שמות יט, ט): "הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך", כלומר: אני רוצה לבא אליך ולהגלות לך במדרגה גדולה שהיא מדרגת פנים בפנים, אף על פי שאתה בעבי ועכירות החמר הנקרא "עב הענן" ואיך ראוי אליה, וכל זה אני עושה "בעבור ישמע העם בדברי עמך", וזו היא המדרגה היותר גבוהה שאפשר, והוא שישמע אדם בהקיץ קול מדבר אליו בזולת ראית שום תמונה, אמר הכתוב (דברים ד, יב): "קול דברים אתם שמעים ותמונה אינכם ראים".

והגיעו אליה בחסד אלהי ובאמצעות משה, וזה כדי שישחלק מלבם הספק שהיו מספקין באפשרות הגעת הנבואה אל האדם, שעל זה היו תמהין אחר מתן תורה ואומרים (שם ה, כג): "כי מי כל-בשר אשר שמע קול אלהים חיים", שיראה שישראל היו מספקין באפשרות הגעת הנבואה אל האדם עד היום תבוא. אבל משה לא היה תמה על הגעת הנבואה לאיש אחד אלא על הגעתה לעם בכללו, ועל כן אמר (שם ד, לג): "השמע עם קולי וגו'. ואחר המעמד ההוא הודו באפשרות הגעתה, אמר הכתוב (שם ה, כא): "היום הזה ראינו כי ידבר אלהים את האדם וחי", שיראה שבאותו מעמד הוטר מלבם הספק הזה. וכן הגיעה הנבואה מאלהו לאלישע בזולת אלו ההדרגות, כי לא היה בכל בני הנביאים

שרשים

פרק יא (א) הנבואה תחול על האדם על ההדרגות וכו': פירוש מזה שאמרנו לעיל שהנבואה היא תחול על האדם על המדרגות שזכרנו הוא דוקא בשלא יהיה שם שום נביא שיהיה כלי להגעת וכו'. (ב) כבר תגיע הנבואה: על ידי הנביא

מי שלא קדם לשרת את אלהו וללמד ממנו קדם שיבוא אלישע לשרת את אלהו, שהרי כשרצה השם לקחת את אלהו נאמר לו בחורב (מלכים א' יט, טז): "ואת-אלישע בן-שפט מאבל מחולה תמשח לנביא תחתיד", ובאמצעות אלהו הגיע למדרגה גדולה יותר מכלם. וכן יהושע הגיע למדרגה שהגיע באמצעות משה, עד שאמר רבותינו ז"ל בבאור הענין הזה (בבא בתרא עה, א): פני משה כפני חמה ופני יהושע כפני לבנה, זקנים שבאותו הדור אמרו: אוי לה לאותה בושה אוי לה לאותה כלימה. כלומר: יהושע מצד עצמו לא היה ראוי שיגיע למדרגה שהגיע אליה אלא באמצעות משה הוא שהשיג מה שהשיג, ולזה היה משה במדרגת החמה שחולקת האור לירח ויהושע במדרגת הלבנה שמקבלת אור מהשמש ואין לה אור מעצמה, ולזה אמרו: אוי לה לאותה בושה אוי לה לאותה כלימה, כי לא היה ראוי יהושע לנבואה מעצמו אלא מצד משה רבנו עליו השלום.

ועל זה הדרך היה חול הנבואה באמצעות משה על השבועים זקנים אף על פי שלא היו ראויים אליה מצד עצמם, אמר הכתוב (במדבר יא, יז): "וינדתי ודברתי עמך שם ואצלתי מן-הרוח אשר עליך ושמתיו עליהם", כלומר: אף על פי שלא היו ראויין לכך מצד עצמם. ולזה תמצא כי כשאמר יהושע אל משה (שם שם, כז): "אלךד ומידך מתנבאים במחנה", השיב משה (שם שם, כט): "המקנא אתה לי", כלומר: אין ראוי לך לקנא בזה קלל בעבורי כי הנבואה הזאת כלה חלה עליהם מצד רוחי ובאמצעותי, וימי יתן כל עם יי נביאים מצד עצמם וראויים לנבואה בזולתי, "כי יתן יי את רוחו עליהם", ולא באמצעותי, אלא שהם מצד עצמם יהיו ראויים לחול עליהם הרוח האלהי מבלתי אמצעי.

וענין צדק האמצעי בדבר הזה הוא על זה הדרך. כי כיון שמהכאת ניצוץ השמש בגוף וד, בהיר כמראה המלטשת יתהפך הניצוץ על מקום חשוך, ויאיר המקום ההוא על ידי ההתהפכות ההוא, מה שלא היה מאיר קדם זה. כך השפיע האלהי כשירד על הנביא השלם יתהפך ממנו על הבלתי ראוי, ויהיה זה סבה אל שיחול הרוח הנבואי על הבלתי שלם או בלתי מוכן לכך ויתנבא, ואף בזה ההתהפכות יהיה הרוח שיחול על היותר מוכן גדול ממה שיחול על מי שאינו מוכן.

אהל יעקב

כמו שמהכאת ניצוץ השמש וכו': פירוש כשהשמש זורחת בכח על איה ענין קשה, מבח שהיא זורחת בכח יחזור הניצוץ לאחוריו וזרח גם כן באותו מקום שחזר הניצוץ לשם, על דרך משל כמו הזורק בכח כדור אחר על הארץ או הכדור חזר ורוקד למעלה מן הארץ, כך השמש גם כן כשזורחת על הארץ חוזרת גם כן רכב מה למעלה מן הארץ כמבואר ברוח חן פרק ו.

שרשים

ההוא על הבלתי מוכן ועל דרך (במדבר יא, יז): "ואצלתי מן הרוח" וגו'. (ג) נאמר לו בחורב ואת אלישע וכו': משמע שקדם זה לא היה אלישע משרת לאלהו רק שאר בני הנביאים היו משרתים לו ומכניס את עצמם לנבואה, ואף על פי כן הגיע אלישע באמצעות אלהו למדרגת הנבואה יותר מכולם אף על פי שלא היה מוכן את עצמו בזה, ועיין מזה לקמן במאמר רביעי פרק י"ט. (ד) כמו שמהכאת ניצוץ השמש וכו': פירוש וריחת השמש על הארץ היא כדמיון זריקת הכדור וכשתורק כדור אחד על הארץ בכח או הכדור חוזר ורוקד למעלה מן הארץ כך השמש כשזורחת בכח על הארץ או יחזור הניצוץ

1 וְכִמוֹתָם כִּמְשֵׁי חַמֵּשׁ בְּנֵי חָרֶם וְכִי לְרַחֲמֵי הַמַּלְאָכִים אֲנִי מֵלֵךְ
 הַיּוֹם לְמַדְרַגַּת הַנְּבוּחָה וְהֵיךְ נִקְרָאת גְּלוֹי יְיָ לְכָל בְּעָלֵי הַסּוּד
 כִּן הַעֲנִין אִם אֲנִי מֵלֵךְ הַיּוֹם לְרַחֲמֵי חַמֵּשׁ זָכוֹ לְחַמֹּשׁ אֲנִי וְלֹא
 יִסֵּים לְךָ מִפִּי הַנְּבוּחָה כְּאֵלֶּךְ זָכוֹ לְרַחֲמֵי הַקְּלוּת אֲשֶׁר אִינוֹ בְּשֶׁלֶל
 הַתְּנִיחִי לְרַחֲמֵי חַם הַנְּשִׂמָה בְּסִקּוֹל הַיּוֹגֵל הֵיךְ מְלִטִיר בְּחֹזֶק עַד
 שְׂרוּחֵים אֲחֻזָּה בְּעֵץ וְכִן הֵיךְ בְּמַעֲנֵן כְּדָבָר יוֹלֵךְ מִפִּי הַנְּבוּחָה אֲנִי
 מֵלֵךְ הַיּוֹם לְמַדְרַגַּת הַנְּבוּחָה כְּמִשֶׁה וְכִן מוֹדִיעַ הַכְּמוּד דָּבָר אֲשֶׁר
 עָמְדוֹ וְנִשְׁמָעוֹ וְלֹא יִדְבַר עִמָּנוּ חֲלָסִים פֶּן נִמּוֹת מִשְׁמַע שְׂדֵנֵי עַמְמָם
 חַמֵּשׁ בְּלִיטוֹת הַדְּבָרִים אֲנִי וְלֹא יִסֵּים לְךָ מִפִּי הַנְּבוּחָה שְׂמַעוֹת מְדַבֵּר
 עַמְמָם וְכִינֵנוֹ אֲחֻזָּה מִפִּי הַנְּבוּחָה וְהַיּוֹם לְמַדְרַגַּת הַנְּבוּחָה וְשֶׁלֶךְ
 אֲלֵהֲדַבְּרוֹת שְׂמַעוֹ שְׂהוּהוּ מְדַבֵּר עִם מִשֶׁה וְנִשְׁמָע מְדַבֵּר אֲלֵיכֶם וְנִבְאָר לְכֶם
 כֹּל דְּבָר וְדָבָר וְכֵן יִיטְבֵנוּ כְּכַוּנֵים . הַלֵּל'ד כַּכְּמִי :

1 תְּחִילָה וְלַעֲנִין אֲשֶׁר שְׂאֵלָת יִסֵּים לְךָ מִפִּי הַנְּבוּחָה שְׂמַעוֹת
 אֲשֶׁר הֵיךְ שְׂמִיעָה חַמֵּשׁ וְלֹא כִּסְחִים מַעֲלָה כּוֹלֵם כְּמַעֲלָה מִרְעָה וְהוּא
 דָּבָר מְחַמֵּים שִׂכְיִי הַמָּוֶן הַעֵם יַעֲשֶׂה לְמַדְרַגַּת ז' מֵלֵךְ הַיּוֹם אֲלֵיכֶם
 שֶׁלֶךְ הַנְּבִיאִים וְלֹא הַעֲנִין הוּא שְׂסִדִּיקֵי הֵיךְ לְמִשֶׁה וְיִשְׂרָאֵל שׂוֹמְעִין
 פֶּשַׁע הַכְּתוּבִים מוֹדִיעַ הַפֶּךְ זֶה לְכַתּוּב פִּינִים בְּפִינִים דָּבָר ה' עַמְמָם
 בְּכָר כְּמוֹ שְׂנֵאֲמַר בְּמִשֶׁה וְדָבָר ה' אֵל מִשֶׁה פִּינִים אֵל פִּינִים וְנוֹמַר :
 תִּשׁוּבָה דְבָרֵי הַרְמַבַּס ז'ל פִּינִים מִטֵּיִן כְּפִי הוּא אֲחֻזָּה אֲשֶׁר
 כַּתְּבָה וְקָל אֲלֵיכֶם הַפֶּךְ הַפֶּךְ בֵּין שְׂמִי הַדְּבָרוֹת לְכַתּוּב
 אֲרַבְּנוֹת שְׂכָרֵי כְּוֹלֵם כְּחֵזֶק אֲחֻזָּה עוֹמֵד בֵּין ה' וְכִינֵיכֶם בְּעַת הֵיךְ
 לְסִנּוֹד לְכֶם אֲשֶׁר דָּבָר ה' . וְכִן לְפִינִים בְּפִינִים לֹא מִשְׁמַע הֵיךְ כְּאֵשֶׁר
 כַּתְּבָה . אֲלֵךְ הַכְּמוּד הוּא לְכָל הַקְּסֵט שְׂמַעוֹ מִפִּי הַנְּבוּחָה אֲנִי וְלֹא יִסֵּים
 לְךָ וְלֹא שְׂכִינֵי כּוֹלֵם לְמַדְרַגַּת מִרְעָה אֲלֵךְ לְפִי שְׂמַע זָכוֹ לְמַדְרַגַּת

שבת - כמה עונג ושמחה יש בה!

מצוה ל"א - מצות קידוש שבת בדברים

לדבר דברים ביום שבת, בהכנסתו וכן ביציאתו, שיהיה בהם זכר גדולת היום ומעלתו והבדלתו לשבת משאר הימים שלפניו ואחריו. שנאמר (שמות, כ"ח) 'זכור את יום השבת לקדשו, כלומר זכרו וזכרו קדושה וגדולה. ובפירוש אמרו לנו חכמינו (פסחים, ק"ו ע"א) שדברים אלה מצויים אנו לאומרו על היין, שכן בא הפירוש זכרוהו על היין.

והענין הוא, שנותנין בכוס רביעית יין חי או מזוג, או יותר מרביעית אבל לא פחות מזה. והמזיגה ידועה שהיא על חלק אחד של יין חי וטוב שלשה חלקי מים, ומברכין עליו קדוש שבת, כמו שידוע הנוסח בין היהודים. וכן ביציאת שבת, גם כן מברכין על היין לכבוד היום, ואותה ברכה של מוצאי שבת נקראת הבדלה.

משרשי מצוה זו, כדי שנתעורר מתוך מעשה זה לזכור גדולת היום, ונקבע בלבנו אמונת חידוש העולם, כי ששת ימים עשה השם וגו'.

ועל כן נתחייבנו לעשות המעשה עם היין, לפי שטבע האדם מתעורר בו הרבה, שהוא סועד ומשמח, וכבר אמרתי לך כי לפי התעוררות האדם ומעשהו יתפעל אל הדברים לעולם, וכו'.

12
 אשכנז
 אשכנז
 אשכנז

1 'לזכור גדולת היום'. זו החובה המוטלת על כל יהודי באשר-הוא. כי מי שידוע מה היא גדולת היום וקדושתו, לא יצטרך לחפש מדי שבוע 'בית הארחה' להתארח בו בשבת... הוא יוכל לנוח בביתו-שלו, ול'לפוש' שם במשך השבת על בסיס 'אש"ל' ופנסיון מלא'.

הוא יוכל להתפלל בבית הכנסת שלו, ולאכול את סעודות השבת בסלון-ביתו, ולהרגיש שהוא נמצא במלון שוויצרי המעוטר ב-5 כוכבים!

6 זו היא סגולתה של 'גדולת היום', המתנה הטובה שנתְּנָה לנו מאת הבורא יתברך. המנוחה המוטבעת בטבעו של יום השבת, אינה קשורה בשום אופן לסממנים חיצוניים. מנוחת-השבת היא משהו שהאדם צריך 'לעבוד על עצמו' כדי להרגיש אותו בכל רמ"ח אבריו וש"ס' גידיו. זה לא מגיע ביום אחד, אבל הדרך אל הפסגה, רצופה וסלולה ב'חזיוקים' קטנים שעל כל אחד מאתנו לעשות, לפי דרגתו.

11 כדאי להתעכב קמעה על גדולתו של יום השבת, שכפי שנראים הדברים לא מנוצל דיו גם אצל אחינו בני ישראל החרדים לדבר ה', וגם אלה שזכו לקבוע את מקומם בבתי המדרש אינם מודעים לתועלויות העצומות שאפשר לקבל, אם זוכים לחוש כדבעי את חוויותיה הרוחניות של שבת-קודש.

16 הלא הורגלנו מִיְּקוּתָנוּ לשמור שבת, וכך אנחנו נכנסים עד זקנה ושיבה אל יום השבת, מבלי שתהיה לנו ביום זה הרגשה נעלה ומרוממת. נעלמת מאתנו התחושה האמיתית ותהרגשה הכל-כך מקודשת בטעמה הָעָרֵב של השבת. וכך עשוי יהודי להעביר את כל ימי העו, מבלי לקבל מושג וטעם בשבת-קודש.

אנחנו נכנסים לביתנו בליל שבת קודש אחרי התפילה, מברכים לשלום את המלאכים שבאו ללוותנו, מזמרים לפני הקידוש ומתכווננים לקיים את מצוות 'זכור את יום השבת לקדשו'.

4 השלחן ערוך במאכלים ממאכלים שונים, וכבר כתבנו לעיל שעכשיו אנחנו מתבקשים לשמש כעדים - לא פחות! - על שבידת הש"ת מכל מלאכה במעשה-בראשית. 'ויכולו השמים והארץ וכל צבאם'.

ולמרות הכל, ניתן להוותנו להיתקל גם ביהודים טובים, שהמפגש שלהם עם יום השבת

מתבטא רק בפרטים חיצוניים, כמו הלבוש, המאכלים, השעות לצד המשפחה, וכמובן התפילות הארוכות יותר. אבל, השמחה, שמחת-האמת, וההנאה הרוחנית, שהם חלק בלתי-נפרד מהווייתה של השבת, אינה ניכרת בהם כלל.

אפשר לצאת מהשבת עם נפש נקיה יותר!

והבל. חבל מאוד. כי גם במושגים שלנו, של הדור שלנו, אפשר לצאת מיום השבת עם נפש נקיה ושמחה יותר, עם נשמה נינוחה ורגועה יותר, ולהתחיל את שבוע-החולין 'ברגל ימין', כשאנחנו במצב של חיזוק אמיתי בכל העניינים.

יתכן שהחולשה והרפיון בכל מה שקשור ל'הכרה' בכוחה ובסגולותיה של שבת-קודש, נובעים כתוצאה מכך שפדך'שות שאנחנו שומעים אודות השבת, מ'רבים הדרשנים לדבר גבוהה-גבוהה על קדושתה והשראתה של השבת, ולאחר מכן, כשהשומעים מנסים לפרוט את הקדושה הזו לסעיפים שיתאימו לנו, ולמצבנו, אין הם מוצאים את ידיהם ורגליהם.

ו ואז ממילא מתערערים אצל השומעים יסודותיה של השבת, ומאבדים את יציבותם. כי כשהאדם בן-ימינו אינו מוצא את עצמו בתוך השבת, ואינו יודע עד כמה היא מסוגלת לתרום לו, ולהביא עליו את הברכה, הוא לא יתאמץ יותר מדי לעמוד על ערְכִּיה, ולא יבין שהשבת עשויה להפוך אותו, ואת אישיותו, מן הקצה אל הקצה, ולהעניק לו תמיכה ועידוד של-ממש לכל ימי השבוע.

לא לפתוח את העיתון עד שבת-בבוקר...

שמענו על וועד תורני בענין השבת שנמסר לאברכים ע"י ת"ח חשוב, ובכל השיחות הזכיר הת"ח עניינים נשגבים מהזהר הק', הקשורים לקדושה האופפת את יום השבת, ואף הביא סיפורים מקדושי-עליון שהתערטלו במשך השבת לחלוטין מצרכי-הגשמיות שלהם.

הוא התכוון בכך לתאר בפני המשתתפים את גודל שגב-רוממותה של השבת, אבל למותר לציין שהדרך הזו אינה גורמת בהכרח לחיזוק משמעותי בדברים התואמים לדרגתם של בני הדור שלנו.

הסיפורים הללו על האנשים הגדולים, ודבקתם המוחלטת בציווי השי"ת, לא תמיד גורמים לתוצאות חיוביות. שהרי, אין אנחנו יכולים לאחוז בדרגות הגבוהות ההן! ואם תאמר - שיש בידי השומעים 'לפרוט' את הסיפור למטבעות קטנות יותר, ולהתאימו לדרגתם, התשובה לכך היא, שבנפש השברירית של דורנו, אין אנו יודעים תמיד כיצד לעשות זאת. ואז אנחנו נשארים עם שום-דבר ביד, ועם לא-מעט אכזבה על שלא הצלחנו לטפס במדרגותיו הגבוהות של סולם הערכים ההוא.

לפעמים, אפשר לשאוב הרבה יותר תועלת אם נפגוש באדם שכמותנו, העומד פחות או יותר בדרגתנו, והלה יספר לנו שקיבל על עצמו להתחזק קמעה ב'לא יהא דיבורך בשבת, פדיבורך בחול', ולפחות לא לדבר בשבת על ענייני מסחר של ממש, להשתדל לא לספר על קנייות שעשה במשך השבוע, ולא לדבר על קניות שהוא מתכוון לעשות בשבוע הבא, וכו'.

קבלה כזו, המתאימה לכאורה לכל אחד, יש בכוחה לפעול על נפש היהודי יותר מאשר אם תגענה אליו שמועות על יהודים גדולים שאינם מדברים כלל בדברים בטלים במשך כל השבת.

סיפר לנו יהודי טוב שהיה רגיל עד היום לקרוא בשבת בעיתונים (כשרים) של חול, וקיבל על עצמו שלא לעשות זאת לפחות עד שבת-בבוקר. הוא עמד בקבלה זו, ומשראה כי טוב הוא, וזמנו בליל שבת מנוצל לדברי-ערך, החליט להמשיך שלא לקרוא עד צהרי יום השבת. לא עברו שבתות ספורות, והאיש היה חף לגמרי מקריאה בעיתונים במשך כל השבת.

'איני יכול לתאר את ההנאה - הרוחנית והגשמית גם יחד - שאני מרגיש במשך השבת, מה שמאפשר לי אכן להתחיל את השבוע במצב מרומם, ולקיים את חובותיי כלפי השי"ת', הוא אומר.

חיזוקים קטנים

מנוחת-השבת, כבר אמרנו, היא משהו שהאדם צריך 'לעבוד על עצמו' כדי להרגיש אותו בכל רמ"ח אבריו וש"ה גידיו. זה לא מגיע ביום אחד, אבל הדרך אל הפסגה רצופה וסלולה ב'חיזוקים' קטנים שעל כל אחד מאתנו לעשות, לפי דרגתו.

הרבה לפני שאנחנו מתכווננים 'להפוך למלאכים' בשבת, צריכים לזכור שיום השבת מכיל, בראש ובראשונה, 25 שעות של מנוחת-הדעת, שבאמצעותה יש בכוחנו להשתחרר מהעומס ולקצי-הנפש הפוקדים אותנו בששת ימי המעשה.

ומי אינו מעונין בשמינית-שבשמינית של מנוחת-הדעת, בעולם כה סוער ורוגש שבו אנחנו חיים?

עוד לפני שנכנס למושגיה הגבוהים-גבוהים של קדושת-השבת, אנחנו צריכים להיכנס למהלך שבו נדע ונרגיש, כבר בהישמע הצפירה הראשונה של השבת, שהנפש שלנו נכנסת ל'מצב שבת-קודש', ומנתקת את עצמה ממוסרותיה וכבליה, האופפים אותה בימי החול.

המתנה הטובה

אחד המשגיחים שליט"א התבטא ואמר, שכבר כאשר הולכים לקבלת שבת בבית הכנסת, יש להשיל מעל עצמנו את העומסים המכבידים עלינו במשך השבוע, ולהשאיר את אווירת ימי החגלין מאחור - ואין בכך מדרגה גבוהה מדי!

כי כך ברא השי"ת את המתנה-הטובה שנתן לעמו ישראל, הלא היא השבת! מתנה זו, ספוגה בתכונות המאפשרות לכל יהודי להיכנס לעולם אחר, פשוטו כמשמעו. עולם של רוגע ומנוחה שבתיים, עולם של קדושה המתאימה גם לבני הדור שלנו, קדושה הבנויה על-בסיס האתנתחות והנינוחות מעסקי החולין הטורדים את הגוף ואת הנפש גם יחד.

ואם יבוא מאן-דהו ויקשה: כן, יפה מאוד אמרת; אבל איך עושים את זה? כיצד מתנתקים בבת-אחת מהעומסים המצויים בקרבנו במשך ששה ימים רצופים?

התשובה היא, שיש בה, בשבת-קודש, מאפיינים סגוליים שניתנו לה על ידי בורא-כל-העולמות, והם-הם שבכוחם להביא אותנו ביום המקודש הזה אל המנוחה ואל הנחלה!

דהיינו, לא דורשים מאתנו לעשות את הבלתי-ניתן-להיעשות. כי אם באמת האדם עצמו קיה צריך ליצור את כבלי-ההתנתקות מאווירת החולין, יתכן בהחלט שלא היה בכוחו לעשות זאת.

אבל, יופייה וטהרתה של השבת, וקווי-האופי שניצרכו בה ע"י הבורא יתברך, מגביהים את אישיותו של היהודי טפחיים מעל אדמה, גם אם לא ירצה בכך. עצם כניסתה של שבת-קודש, והקלקתה על היקום כולו, גורמת לשינויים-של-ממש בנפשו של כל מי שדם יהודי זורם בעורקיו.

כנסת-השבת מחוללת התרוממות-רוח והשראה-רבתי, ואם רק לא נתעלם ממנה, ולא 'נבריה' אותה מאתנו בכוח, נוכל להגיע באמצעותה לדרגות גבוהות, שבימי החולין הן היו רחוקות מאתנו עד מאוד.

ה'שלום' של השבת

דוגמא אחת מני רבות לסממני-הטוהר של השבת, אפשר לקחת מתוך ביאורו של ה'בן איש חי' המפרש את המושג 'שבת שלום'. מה הוא ה'שלום' המיוחד שיש בשבת?

וכך מסביר ראש גולת בבל זצ"ל: בימי החול אנשים הולכים עצבים, מפני שיצריהם נלחמים זה בזה; הנשמה והיצר-הטוב מושכים את האדם לבית המדרש, ואילו הגוף והיצר-הרע מושכים אותו אל התאוות והרצונות הגשמיים, ומכיון שאי-אפשר למלא את רצון שניהם, נתון האדם במאבק תמידי, המביאו לידי עצבות.

אבל כאשר מגיעה שבת קודש, אומר ה'בן איש חי', גם הגוף מושך את האדם לקיום מצוות, ולעשיית רצון הבורא, שכן חלק ממצוות-היום קשורות לגוף, כמו עונג שבת במאכל ובכסות נקייה, וכיו"ב; יוצא שגם המעשים הגופניים נגזרים מענייני הקדושה, וגם הגוף נהנה ממעשי המצוות הללו, ולכן השבת היא 'שבת שלום', בכך שהיא משכינה שלום בתוך האדם, בין הגוף לנשמה.

תכונה זו מצויה אפוא בטבעה ובאופייה של השבת, וממילא כל אדם יכול להגיע לכך. זו היתה הסיבה שגם יהודים פשוטים הרגישו תמיד את ה'מה ידירות מנוחתך', ושכניהם הגויים לא יכלו להכיר שזה אותו היהודי שעמד לפנייהם אך לפני זמן קצר.

רק אמרו 'לכו נרננה', ונפשם החלה לרנן בשיר זמר לאלוקים. אם כל הלילות היו קודש, ולילות החורף קודש-קדשים, הרי שלילות-השבת - מי ידמה ומי ישווה לקדושתם וערכם הרם.

בלילות השבת, ובמיוחד בלילות החורף - לילות צחורי-שלג, בלתי-מוכתמים, נוצצים כיקלומים, השתקף יותר ויותר אורו של בית-המדרש. לא נברשות ולא נרות-נאון האירו בליל שבת את בית המדרש בעיירה; רק מנורת נפט דלוחה, או עשיות קטנה, הקהבה בפינה; אבל השמחה! איזו שמחה!

איזו שמחה היתה שם, בבית המדרש! כלום הצליח מאן-דהו ליצור עוד פינה כה מאושרת, שתרגיע את הכאב הפנימי המתמיד, ולו רק לשעה קלה, כפי שעשה זאת בית-המדרש, בלילות

14

6

11

16

4

26

31

36

41

46

7

כבוד אב ואם
15

§ An Inspiring Honor

כבוד את אביך ואת אמך למען יארכו ימיה.
— Honor your father and your mother, so
that your days will be lengthened (20:12).

§ Step-by-Step

Rashi explains that one should not raise his legs as he enters the *Mishkan*, without steps. Had this violation of modesty in the *Mishkan*, was not

The Chofetz Chaim was climbing to the top of the *Mizbei'ac*.

The same applies to one's advancement in a step. At times a person may seem to be severely injured, but he has achieved by most a new level of achievement.

It is well known that the *Aseres HaDibros* (Ten Commandments) were inscribed on two tablets, the *Luchos*. The first five are *mitzvos* between man and Hashem, while the second five are *mitzvos* between man and man. It is noteworthy that the fifth commandment, *kibbud av va'eim*, honoring one's parents, is listed on the side of *mitzvos* between man and Hashem. This emphasizes what the Gemara (*Kiddushin* 30b) teaches, that when a person properly respects and honors his parents, Hashem considers it as if he honored Him.

In discussing the topic of *kibbud av va'eim*, Rav Pam would note the comment of the Midrash (*Bereishis Rabbah* 68:6) about Yaakov Avinu. Yaakov had left home in search of a wife and also because *Esav harbored hatred toward Yaakov because of the blessing with which his father had blessed him* (*Bereishis* 27:41). On the way, Yaakov was attacked by Esav's son Eliphaz, who robbed him of everything he had (see *Rashi* 29:11). Yaakov knew that he would soon have to deal with the deceitful Lavan as he built a family and established the foundation of *Klal Yisrael*.

What gave him strength during all the trying situations that he faced? Why didn't he throw up his hands in despair? The Midrash says that what kept him going was the knowledge that "if I give up now, I will forfeit all the energies that my mother invested in me to help me obtain the *berachos*." Rivkah Imeinu risked her marriage, and possibly her life, to help Yaakov deceive his father into granting him the eternal benefits of Yitzchak Avinu's blessings. How could Yaakov fail her and allow her heroic efforts to go to waste? This inspired him at that time, and doubtless also throughout the turmoil- and tragedy-filled decades ahead.

Similarly, when each person contemplates his boundless obligation of gratitude to his parents for all they did for him, this will give him an extra impetus to overcome the inevitable challenges of life.

[ע' הגדה מראה כהן דף קפ"ג]

4